

Debatt:

När byggdes bulverket i Tingstäde träsk?

Av Toré Gannholm

Flera försök har gjorts att tolka bulverkets uppkomst, bland annat i ett TV-program förra vintern. Kommentatorerna efteråt visade stor brist på kunskap om gutarnas historia. För att förstå gutarnas historia måste man ha helt klart för sig att Gotland var ett självständigt land som sedan urminnes tid hade sina förbindelser huvudsakligen öster- och söderut. Gutarnas historia blir därför missvisande och svår att förstå om den buntas samman med den svenska historien, som man försökte göra i programmet. Om man skall någon jämförelse så är det med Baltikum, men i huvudsak har gutarna sin egen historia

Vetenskaplig datering

Att som i programmet föreslå att bulverket är från 1100-talet kan inte grunda sig på vetenskapliga bevis. C-14 prov indikerar vid olika prover tiden 990-1160 med en avvikelse på 60-120 år åt båda hållen. K.E.Gannholm har påvisat att vid vissa betingelser visar C-14 prov för unga åldrar. Detta gäller särskilt om träet har utsatts för vatten (köldkatastrofen del 1 sid 44 samt del 4). Detta är en stark indikation på att de nyare värdena i provserien antagligen är missvisande. Därför är det högst sannolikt att bulverket inte byggdes senare än i slutet av 900-talet eller början av 1000-talet.

Tiden stämmer då med norska vikingakungars härjningar och syftet har antagligen varit försvarsverk. Även den arkeologiska dateringen indikerar denna period.

Även försök med s.k. dendrokronologisk datering har försökts men denna kan nog endast användas för att räkna antalet årsringar, ej datera barrträd tillbaka långt i tiden.

En debatt pågår just nu om det oseriösa med denna metod.

Arkeologisk datering

Den arkeologiska dateringen är gjord på fynd i bulverket som hänförelsen till omkring år 1000.

Vikingakungars härjningar på Gotland

Trots gutarnas självständiga ställning utesluts inte möjligheten att Gotland vid fientliga anfall tillfälligt kan ha underkastat sig främmande erövrare och erlagt tribut till dem. Olof Tryggvason var sjörövare i Östersjön omkring år

990 och härjade bl.a. Gotlands kuster. År 995 blev han kung i Norge och kristnade norrmännen med eld, blod och tortyr. Han stupade i slaget vid Svolder år 1000.

Store Stavar

Många norrmän som inte lät kristna sig flydde till Sverige, däribland Erik Jarl som gav sig ut på rövartåg i Östersjön. Enligt Snorre Sturlasson seglade han längs Gotlands kuster och vid Stavar mötte han några skepp och dräpte gutarna.

Stavgård ligger i Burs vid Bandelundaviken (en av de kända forntida hamnarna) och enligt sägnen som ännu berättas i Burs och Rone skall hövdingen, Store Stavar, ha blivit överfallen av norrmän vid Bandelundaviken, men klarat sig genom att gå in mot land. (Ca 10 hektar av området utanför snäckhuset är fullt av stora stenblock och torde vara Gotlands stenigaste.) Norrmännen hade sedan landstigit i Grötlingbo (13 km söderut) och landvägen gått till Stavgård i Burs. Stavar och hans män hade därefter drivit norrmännen före sig till Grötlingbo där det avgörande slaget stått på Sandesrum varvid alla gutar stupat.

Norrmännen sökte sedan Stavars nedgrävda skatt, men kunde inte finna den. Skatten skulle bestå av tre hästlass, dvs lika mycket som tre hästar orkade bära.

Stämmer de båda sägnerna överens och har verklighet bakom sig så skall händelsen ha utspelats år 1000 (enligt Snorre var Erik Jarl på väg till slaget vid Svolder) och snäckhuset har tillhört Store Stavar.

Olof den helige

År 1007 kom en norsk fiotta med den 13-årige Olof Haraldsson (senare kristnad och kallad Olof den helige) på härjningståg i Östersjön. Fälttåget leddes emellertid av kungafostern Hrane som varit på vikingatåg flera gånger tidigare. Olof var fosterson till kung Sigurd Syr i Ringrike, som ville bli av med sin fosterson och därför sände honom på härjningståg. Eftersom den kristna tiden behövde Olof som helgon på Gotland nämndes inget om hans härjningståg i Gutasagan.

Olof kom en andra gång år 1030 efter att han två år innan hade flytt från Norge till sin svåger kung Jaroslav i Ryssland. Han var nu på väg tillbaka till Norge för att försöka erövra kunga-

makten. Det är antagligen denna resa som hänsyftas i Gutasagan.

Historisk datering

Den historiska dateringen grundar sig på en hypotes som är mycket sannolik. Bulverket är en försvarsanläggning. Den är byggd i en fyrkant med 170 meters sida och öppen innuti samt med dubbla palissader runt om i sjöbottnen nedslagna stolpar.

När var det aktuellt att bygga en sådan gigantisk försvarsanläggning? Jo, endast en gång under det aktuella tidsavsnittet, nämligen närmast efter vintern 1007-1008. Den vintern behärskade ovan nämnda stora norska vikingastyrka Gotland och pressade ut skatter. De använde, på vikingars vis, tortyr, eld och blod. Den norska vikingastyrkan kom närmast från England, där de pressat ut skatt av kung Ethelred. På sommaren 1007 var de inne i Mälaren och brandskattade stränderna. Den svenske kungen kunde inte hindra dem. På hösten 1007 begav de sig till Gotland och stannade över vintern.

Vintern 1007-1008 kan Gutnaltinget ha beslutat att bygga en stor försvarsanläggning. Tinget bör ha sänt ut påbud att varje arbetsför man skulle hugga ett antal stolpar och bular samt nästa vinter, när isen lagt sig på Tingstäde träsk, forsla dit timret samt hjälpa till med byggandet.

Bulverket bör ha varit byggt flera våningar högt så flera hundra bågskytter kunde stå på varje sida och skjuta ned på en eventuell fiende. Kaststenar har även hittats i bulverket. Men bulverket brann ned ganska snart och det går ett ordstäv i trakten när stor rök utvecklades vid en brand: "Det ryker som när Tingstäde träsk brann".

Sorry!

Av misstag publicerades i förra numret enbart Johan Rönnbys replik på Toré Gannholms debattartikel om gutarnas historia.

Har kommit därför både artikel och replik i sin helhet. Det blir säkert mycket lättare att förstå nu.

Redaktören